

IRODALOM.

Dr. Kaiblinger Fülöp: Brassai Sámuel nyelvtanítási reformja.
Budapest, 1910.

E kis könyvnek, mely a magyar filológusok és nyelvtanítók különös figyelmére érdemes, kettős értéke van: megismerjük Brassainak úttörő, sok tekintetben zseniális gondolatait nyelvtanulásról és nyelvtanításról és egyúttal a füzet szerzőjének nem egy értékes és nagyon aktuális eszméjét a modern reformmozgalomról. Nemrégiben vaskos kötet jelent meg magyar nyelven a direkt módszerről, Brassainak egyelőre csak egy 45 oldalnyi füzet jutott, de ennek a néhány lapnak minden sorából aranyigazságokat tanulunk. Bármily kisméretű az emlék, melyet Kaiblinger a nagy magyar enciklopédistának állított, az őszinte kegyelet, az áhítatos megértés, a mély belátáson alapuló méltatás, a szabatos történelmi keret, melyben a hivatott utód a kiváló elődnek hódol, nagyszabásúvá teszik hatását.

Legfőbb érdeme e füzetnek mindenesetre az, hogy megtudjuk végre igazában, mi volt Brassai mint nyelvpedagógus. A Viëtor híres röpiratában közölt idézetek kivül semmit sem tudtunk eddig Brassai idevágó munkásságáról. Értekezései és nyelvtanai szinte el voltak temetve és Kaiblingert illeti a «felfedezés» érdeme. A most közzétett két értekezés alapján máris le kell szögeznünk a következő nevezetes két adatot: 1. A nyelvtanítás terén a múlt században megindult nagy reformmozgalom kezdeményezője Brassai Sámuel volt. 2. A német reform 1882-ben kezdődik, Brassai újításai pedig 1837-től keltezendők. De előbb Gouin-nek és Viëtor-nak kellett jönnie, hogy Brassairól tudomást szerezzen a világ, nem itthon, hanem külföldön.

Valóban bámulatba esik még a mai olvasó is, ha Brassai két értekezését elolvassa. Amit az elsöben, a «nyelvtanulásról» szólóban, a nyelv tudományos meghatározásáról, az egységes világnyelv kérdéséről, az idegen nyelvek tudásának értékéről, a fordításokról, a latin és francia irodalomról, a klasszikus nyelvek tanulásáról, az olvasás és beszéd tanításáról, a nyelvek formagazdagságáról és műveltségi tartalmáról stb. stb. olvasunk, abban Brassai hatalmas intuíciója

nyilatkozik meg, amellyel a későbbi tudományos eredményeket előre látta. Ez az értekezés 1837-ből való és most is csupa aktualitás. Azt a vitát például, mely napjainkban «la crise du français» címén folyik, megtaláljuk már in nuce ebben az értekezésben.

Talán még aktuálisabb, legalább reánk modern filológusokra nézve, mindaz, amit Brassai a nyelvtanításról mondott. Most, amikor, (hogy Brassai szavaival éljek), «derengeni kezd az emberek fejében» és «kételyek merülnek fel az ősi módszer helyességét és célszerűségét illetően» (akkor a grammatizáló, ma a direktező módszerben hittek), most újra hozzá fordulhatunk útbaigazításért. Előbb sorba veszi az eddigi módszereket. Kezdi Donatussal, akinek eljárását «teljesen elhibázottnak és elvetendőnek» tartja, kritikáját abba a Viétornál idézett és klasszikussá vált hasonlatba foglalva össze, mely az asztalosmesterség tanításáról szól. Arra az ellenvetésre, hogy e megtámadott módszerrel is a tanulók milliói sajátították el a klaszszikus nyelveket, Brassai egy remek kis fejezetben válaszol a nyelvtanulás pszichológiájából, mely csupa éleslátás, csupa szellemes megfigyelés. A nyelvtanításról folytatott vitáinkban jó lesz minél sűrűbben idézni ezeket az örök igazságokat, legalább nem fogunk folytonolyan külföldi auktoritásokra hivatkozni. Kevésbé szigorúan bánik Brassai az interlineáris módszerrel, elismeri Meidinger és Kühner érdemeit, megbecsüli Jacotot törekvéseit, méltatja Ahn és Ollendorf valamikor oly divatos eljárását. Végül Gouin ujítására mond részletes bírálatot. Itt is bőkezűen szórja szellemes ötleteit, mély megfigyelésekből eredő észrevételeit. Csak futólag, jegyzetben cáfolja például az elmúlt két évtized egyik hangzatos jelszavát, amely szerint az idegen nyelvet «természetes» módon, vagyis úgy kell tanultatni, ahogy a gyermek anyanyelvét tanulja. Brassai szerint «a nyelvtanítás irányítására szükségünk van annak a megfigyelésére, hogyan tanul serdülő ifjú vagy felnőtt ember idegen nyelvet megfelelő környezet útján». Vagyis figyeljük meg (ezt a kommentárt legyen szabad idefűznöm), hogyan tanulja, nem a gyermek, hanem az ifjú, a *második* nyelvet és általában figyeljük meg a nyelv *tanulását*, nem csupán a *tanítását*. Gouin ismertetése után Brassai a maga módszerét fejtegeti. Itt is csodálva olvassuk a sok gyakorlati utasítást, elmés ujítást, most is megbecsülhetetlen igazságot. Megtanulhatjuk Brassaitól, hogy olyan problémánál, aminő az élő idegen nyelv tanítása, ne higyjük egykönnyen, hogy megtaláltuk az igazi, az egyedül üdvöztető módszert. Lám, Brassai is azzal végzi, hogy «átadom módszeremet a szakemberek vizsgálatának és bírálatának».

A két remek értekezést Kaiblinger igen értékes és tanulságos jegyzetekkel kíséri. Kegyeletes pontossággal állapítja meg a kapcso-

latot Brassainak eszméi és a mai tudományos eredmények között. A méltó elkeseredés hangján szól arról a káros nemtörődomségről, amellyel a magyar filológiai és pedagógiai irodalom Brassaival szemben viselkedett. Megszívlelendő felhívást intéz a magyar nyelvtanárokhoz, akik a módszer javításán fáradoznak, hogy vegyék még ma is alapul Brassai ez értekezését, melyeknek tartalma távolról sincs kiemelve. Emellett az igaz hódolat hangján szól a nagy mesterről, sohaem esik a szónoki dicséret hibájába, sőt tárgyilagos bírálatot is fűz magyarázatába. Rámutat arra, amiben többet tudunk ma, mint Brassai. És ezen a ponton talán szabad némi kiegészítéssel adóznom Brassai emlékének. Az újabban keletkezett vita, mely az idegen nyelvek tanításának céljait akarja tisztázni, ugyancsak Brassaira vezethető vissza. A «Nyelvtanulás» című értekezésében, tehát már 1837-ben írja e gyönyörű mondást: «Ha előmbe adatnék választásul, hogy egy nemzet nyelvét s litteraturáját alaposan s kiterjedten ismerjem, vagy nyelve tudása és jól tudása nélkül közte utazhassam, tévovázás nélkül az elsőt választanám». Az újabb nyelvpedagógiai irodalom, továbbfejtve e gondolatot, a kétféle célt, a megértést és a tudást (beszédet), módszer tekintetében is differenciálni igyekszik, míg Brassai még csak egyféle eljárásról szól, bármi legyen is a cél.

Hogy a nyelvtanítás *nehéz* feladat, hogy időt és fáradságot követel tanító és tanuló részéről egyaránt, hogy tehát nincs «könnyű, gyors és kellemes» út azok számára, akik idegen nyelvet akarnak *megtanulni*, azt ugyan nem mondja még Brassai, de bizonyára elhinné és elfogadná, ha az azóta gyűjtött tapasztalatokat is ismerné. Már maga kételkedik abban, hogy az általa «megtámadott módszer segítségével (a Donatuséről szól) a tanulók milliói és milliói a klaszszikus nyelveket meg is tanulták» s így folytatja: «Tanulták! Megengedem! De hogy meg is tanulták-e, az már más kérdés.» Főképen az iskolai nyelvtanítás érdekében kellene a köztudatba átvinnünk, hogy nyelvet tanulni nem könnyű, nem kényelmes, nem kellemes feladat, hanem olyan, mely az erők megfeszítése, kitartás és munka nélkül meg nem oldható. Ezt még nem hirdeti Brassai, de ott olvasható már a sorok közt.

Bartos Fülöp.

*

Pierre Villey: Influence de Montaigne sur les idées pédagogiques de Locke et de Rousseau. Paris: Librairie Hachette et Cie 1911. 8-adrét, 270 lap, ára 6 korona.

Villey, a cœni egyetem tanára és Montaigne iratainak alapos ismerője, Montaigne hatását tette kutatásainak tárgyává. Régebben szerzőnk Montaigne befolyását néhány angol íróra, újabban